

den saknat lagens skydd. Några ord i denna ytterst viktiga fråga besparar jag för en följande artikel.

J. V. S.

162 OM DET SÄTT, HVARPÅ FINSKA LITTERATURENS GAGN AFSES I FÖRSLAGET TILL »FÖRORDNING ANGÅENDE FÖRFATTARES OCH KONSTNÄRS RÄTT TILL ALSTER AF SIN VERKSAMHET.»¹

Morgonbladet n:o 245, 20.X 1877

Hvar och en, som reflekterat öfver förhållandet mellan de båda inhemska litteraturerna, vet, att den vetenskapliga och den högre litteraturen i Svensk form har den större läsarekretsen, medan den asketiska och folkskriftslitteraturen öfverhufvud i Finsk form har det ojemförligt större antalet läsare. För skolboks och tidningslitteraturen är läsarekretsen mera jemnt delad, ehuru ännu öfvervägande för den Svenska.

Vore vi också befriade från denna olycka af två litteraturspråk, är likväl det sammanlagda antalet bildade läsare så ringa, att den inhemska litteraturen i detsamma skulle ega ett ganska svagt stöd. Af framtiden bör man hoppas gynnsamare förhållanden. Men ingen kan tvifla derpå, att det är den Finska litteraturen, som märkbarast skall utvidga sin läsarekrets, mera eller mindre på bekostnad af den Svenska litteraturens.

Att samtidigt utgifva något arbete på båda språken, kan med undantag för folkskriftslitteraturen endast i högst sällsynta fall komma i fråga. Ty kostnaden för två upplagor utom honorarium, om sådant kommit i fråga, och öfversättningsarvodet skulle blifva så stor, att den sällan och då först inom lång tid kunde af den förenade läsarekretsen ersättas. Antages, att förläggaren erlagt honorarium för det finska originalet, kan för en spekulant utgifvandet af en svensk öfversättning blifva en god affär, emedan denna vänder sig till en större publik. Men hvem känner icke, att för många skrifter frågan endast är den, att få tryckningskostnaden ersatt inom så kort tid, att räntan derå och löpande omkostnader icke stiga till ett belopp, som vid slutliqviden ger förläggaren förlust. Att under sådana förhållanden konkurrera med en öfversättning, som tager ett större eller mindre antal läsare från originalet, är ren ruin.

Förhållandet är, att ett stort antal bildade läsare finnas, hvilka läsa både Svenska och Finska. Bland dem finnas dock få, hvilka icke föredraga endera, dels af grundsats, dels af vana och tycke. Erbjudes dem boken på båda språken, skulle de naturligtvis välja hvar och en efter sin smak. Antagligt är, att flertalet af dem är förtrognare med Svenskan och med större lätthet läser en svensk bok. Men oafgjordt må anses, om icke bland det yngre slägtet isynnerhet flertalet af grundsats väljer den finska. I all händelse äro de, som hellre läsa svenska många nog. Hittills har dock finska litteraturen kunnat räkna på dessa läsare. Ty man har haft den aktning för den finska författarens och förläggarens rätt, att ingen spekulant vågat framkomma med en svensk öfversättning, äfven då ett sådant företag kunnat löna sig. Det har

¹ Se n:o 244 artikeln: »Lagutskottets betänkande» o. s. v.

öfverlemnats åt författaren att ombesörja öfversättning, om och när han funnit det vara lämpligt. Samma grannlagenhet har iakttagits mot de svenska författarna, ehuru dessa i vanliga fall hafva mindre skada af en öfversättning till finskan. Det är, såsom antydts, endast svenska folkskrifter, hvilka i finsk öfversättning hafva en stor publik; och öfversättningsrätten är derföre i detta fall en egendom af värde.

Möjligen misstager jag mig. Men jag tror, att anförda förhållande hjälpt finska litteraturen att utvidga sin läsarekrets och öka antalet af sina vänner. Ty lyckligtvis finnas dock i landet både män och qvinnor, 10
nog fria från blindt partinit att uppsöka god litteratur, hvar den erbjudes, och hvilka icke skytt densamma i finsk drägt. Hos mången har vanan att läsa Finska småningom fostrat den kärlek för folkets eget språk, i hvilken hos andra lyckligare folk hvarje individ sätter sin ära.

Dessa förhållanden hotar nu det landtdagen föreliggande förslaget till »Förordning angående författares och konstnårs rätt till alster af sin verksamhet» att totalt omstörta.

Propositionen lemnar i § 6 författare, som på skriftens titelblad förbehållit sig öfversättningsrätt, ett rådrom af fem år att utgifva öfversättningen. Sker detta, åtnjuter han såsom enl. § 7 öfversättare i 20
allmänhet, till denna öfversättning lika rätt som till originalarbetet. Men hvar och en får med honom konkurrera och utgifva en annan öfversättning af hans arbete. Endast om han *samtidigt* utgifver original och öfversättning, har han öfversättningsrätten bevarad.

Må nu läsaren tillämpa detta till förhållandet mellan Svenskan och Finskan och öfvertänka verkan för finska litteraturen, då den finska författaren icke kan undgå konkurrens med en svensk öfversättare på annat sätt, än genom att konkurrera med sig sjelf och utgifva den svenska upplagan på samma gång som den finska.

Utskottsbetänkandet har icke funnit dessa vilkor vara tillräckligt 30
ruinerande eller kanske med rätta ansett femårsrespiten vara värdelös såsom skydd för författaren. I betänkandet uteslutes derföre hela den delen af paragrafen, och endast det liberala stadgandet om skydd genom samtidigt utgifvande af original och öfversättning har fått kvarstå. Har sådant af författaren underlåtits, eger hvem som helst, som skaffat sig tillgång till korrekturarken och blad för blad öfversatt dem, att utgifva öfversättningen dagen efter det originalet utkommit. Men äfven om öfversättningen framträder först inom året, är med våra bokhandelsförhållanden verkan densamma. Öfversättningen får också 40
vara huru vanställande som helst. Det angår icke författaren. Det må vara honom nog, att betänkandet tager för afgjordt, att »det på en öfversättning nedlagda sjelfständiga samt på insigt i ämnet och i språkets behandling i skrift nedlagda arbetet» berättigat Per och Pål att utgifva densamma.

Herr Ehrström synes varit den enda utskottsledamot, som erinrat sig, att vi hafva två litteraturspråk och att för öfversättning dem emellan kan krävas andra stadganden, än för öfversättning från den inhemska litteraturen öfverhufvud till fremmande språk. Såsom man finner, göres hvarken i propositionen eller i betänkandet denna distinktion. Ja hela förordningsförslaget gäller skrifter på hvilket tungomål som helst, utgifna i Finland. 50

I Betänkandet motiveras öfversättningsrättens frigifvande med det anförda antagandet, att öfversättaren är en person med insigter och skicklighet, men »företrädesvis» dermed, att vår litteratur icke kan umbära öfversättningar från fremmande språk, och att reciprociteten derföre fordrar, att äfven öfversättningar till dessa språk få i vårt land

fritt utgifvas. I denna universalitet slumpas nu öfversättning från det ena till det andra inhemska språket med, ehuru intet hindrat att härom särskildt stadga. Då en utskottsledamot om nödvändigheten häraf erinrat, måste man antaga, att den skada förslagets antagande skulle tillfoga främst den finska litteraturen, icke varit utskottets pluralitet obekant.

Det behöfver icke påpekas, att betänkandets anförda hufvudmotiv rör en för vår litteratur tills vidare jemförelsevis likgiltig fråga. Ty så länge fremmande länders lagstiftning icke hindrar öfversättning från vår litteratur, kunna äfven vi med godt samvete öfversätta från dessa länders litteratur. Med svenska öfversättningar välsignas vi dessutom öfverrikligen från Sverige, der man synes vara sinnad att icke genom några konventioner afstå från obetingad frihet häri. Och i det öfriga utlandet torde man i all tid komma att med största likgiltighet anse, om dess litteratur öfversättes till Finskan eller icke. Att den af utskottet erbjudna gengåfvan, rättigheten att här utgifva utländska öfversättningar från vår litteratur, är en imaginär storhet, torde äfven i utlandet kunna begripas.

Hr Ehrström föreslår äfven denna frågas ordnande på ett förnuftigt och humant sätt: så att nemligen utländsk författare, som förbehållit sig öfversättningsrätt, skulle i fem års tid vara skyddad äfven i vårt land. Förslaget afser närmast reciprocitet mot Tyskland, hvarest enahanda skydd för fremmande litteratur är i lag medgifven.

Men hela denna fråga är såsom sagdt jemförelsevis likgiltig. Hufvudsak är förhållandet mellan de både inhemska litteraturerna. I denna punkt föreslår hr Ehrström följande stadgande, att ingå i § 6:

»Utgifningsrätt till inhemska författares skrift innebär ock rätt att med andras uteslutande utgifva öfversättning deraf under hela skyddstiden till inhemskt språk, samt i fem år efter det skriften först utkom till annat språk. I Finland äro finska och svenska språken att såsom inhemska anses».

Att äfven utskottet i fråga om öfversättningsrätten tagit hänsyn till den inhemska litteraturens bästa, bör icke förglömmas. Det är det enda exemplet i hela lagförslaget på omsorg om densamma. Men omsorgen är karakteristisk nog. Ty den sträcker sig endast till öfversättningslitteraturen från fremmande språk – d. ä. till den litteraturgren, som i vår tid och hos de mindre folken isynnerhet mest verkar att qväfva all duglig inhemska litteratur. Också låter utskottet för omsorgen härom all tanke på den egentliga inhemska litteraturens bästa förfalla. – Det af hr Ehrström föreslagna stadgandet deremot afser direkt den inhemska originallitteraturens främjande genom att skydda så väl den Svenska som Finska litteraturen för otidig förläggarekonkurrens genom öfversättande från det ena inhemska språket till det andra; och det i detta syfte föreslagna stadgandet låter härigenom de resp. författarna komma till åtnjutande af sin rätt.

Öfverhufvud resonnerar man i denna fråga, såsom skulle man äfven i vårt land disponera öfver en färdig oerhörd litteraturrikedom, och som vore man endast i bekymmer för medel att sprida denna rikedom till de supponerade litteraturhungriga läsarena. Hela lagförslaget genomgås af detta falska föreställningssätt. På detsamma hvilas äfven en reservation rörande samma § 6 af herrar Montgomery och Wrede. Reservanternas föreslåg, att författare, som på skriftens titelblad förbehållit sig öfversättningsrätten, skall få tillgodonjuta densamma i 3 år och, om han inom denna termin ombesörjt utgifvandet af öfversättning, skall han i 5 år åtnjutaskydd mot konkurrens. Äfven detta förslag

gäller original och öfversättning på alla verdens tungomål. Af motiveringen vill synas, såsom skulle detsamma afse äfven öfversättning från den utländska litteraturen. Men af dess affattning är omöjligt finna, att stadgandet kan gälla andra, än i Finland tryckta skrifter. Märkligt är, att ehuru i motiveringen äfven vår litteraturs tvåspråkighet kommer till tals, detta förhållande i förslaget lemnats utan afseende. Ehuru icke i lika grad förderfligt som Betänkandet, är det klart, att dess antagande icke skulle lemna tillräckligt skydd. Ty huru många äro de inhemska skrifter, som på 3 år återgifva tryckningskostnaden? Och huru många de, af hvilka två konkurrerande upplagor skulle kunna säljas på 8 år? Slutligen, om något arbete vore af det sällsynta värde, att det redan inom ett par år kunde utgifvas och säljas i upplagor på båda inhemska språken, hvilken billighet och hvilken uppmuntran för litteraturen ligger väl deri att beröfva en sådan skrifts författare den ringa inkomst, vår bokmarknad äfven i bästa fall förmår inbringa?

Erfarenheten lärer, ett huru onödigt bekymmer det är, att genom förordningar sörja för skrifers på det ena inhemska språket öfversättande till det andra språket. Besörjandet härom ligger i författarens fördel, såsnart möjlighet dertill finnes. Man måste också ihågkomma, att de flesta författare bero af förläggare, hvilka icke motse en lika lätt afsättning af boken, som möjligen författaren sjelf, och hvilka af utsigten till snar konkurrens med en öfversättning till det andra inhemska språket ingalunda uppmuntras att riskera förlaget, än mindre att höja på honorariat. Hvem är också angelägnare att vaka öfver en öfversättnings duglighet, än författaren sjelf, isynnerhet der öfversättningen likasom originalskriften tillhör den inhemska litteraturen? Och huru kan någon annan anses berättigad att i denna litteratur presentera hans arbete i en form efter sitt tycke och behag? Hr Ehrström's förslag syftar derföre äfven i detta afseende till främjande af den inhemska litteraturens duglighet. Det är det enda föreliggande, som i alla afseenden har denna syftning och alltså hvilar på den rätta grund, från hvilken all lagstiftning i ämnet borde utgå, den inhemska litteraturens skyddande såsom tillhörande vilkoren för nationens sjelfbestånd.

Jag tillägger en anmärkning. Lagförslaget innehåller intet stadgande angående öfversättningsrätten i förhållande till redan utgifna skrifter. I utskottets förslag är detta konsekvent. Men då enligt proposition och hr Montgomery's reservation författares öfversättningsrätt förutsätter gjordt förbehåll på skriftens titelblad, blir all redan utgifven litteratur i sagda hänseende rättslös. Huruvida antagandet af hr Ehrström's förslag gör stadgandet tillämpligt på all inhemska litteratur, äfven på den, som utkommit före den dag, från hvilken lagen skulle blifva gällande, kan vara tvifvel underskattadt. Ett särskildt stadgande härom skulle häfva all osäkerhet.

J. V. S.

163 YTTTRAN DEN VID LANTDAGEN 20. X 1877

50 *Protokoll fördt hos Finlands ridderskap och adel*

Herr *Snellman*, J. V.: Jag anhåller att med herr Taube få förena mig uti att tillstyrka antagandet af Bondenståndets inbjudning på de skäl hvilka herr Taube så väl framställt. Jag ber ödmjukast få tillägga att, så saken dock förnämligast rör Bondeståndet, och det är Bondeståndet